

Omówiono projekt nowej ustawy – Prawo atomowe, który po pracach w resorcie atomistyki i po uzgodnieniach międzyresortowych przedłożony został sejmowi przez rząd w lutym br. Przedstawiono najważniejsze uregulowania wg stanu projektu na koniec maja br., ze szczególnym uwzględnieniem podstawowych wymagań ochrony radiologicznej, obowiązujących podmioty prowadzące działalność związaną z narażeniem na promieniowanie jonizujące, wprowadzonych do projektu na podstawie przepisów Dyrektywy Rady 96/29/Euratom z 1996 r.

Słowa kluczowe: narażenie na promieniowanie jonizujące, ochrona pracowników i ludności, przepisy polskie, dyrektywy Unii Europejskiej, harmonizacja.

The draft of the new Polish Atomic Energy Act is discussed. A special attention is paid on the basic radiation protection measures that should be observed in activities connected with ionizing radiation, and that are settled in draft according to the Council Directive 96/29/Euratom of 1996.

Key words: ionizing radiation exposure, protection of workers and the general public, Polish and European Union – level provisions, harmonization.

Prawo atomowe – nowa ustawa Projekt rządowy – druk 1724

*New Polish Atomic Energy Act
Governmental Draft – No. 1724*

Ewa Szkulciecka

Państwowa Agencja Atomistyki

WSTĘP

Przedstawiony projekt ustawy [1] zastąpi obecnie obowiązującą ustawę – Prawo atomowe – uchwaloną 10 kwietnia 1986 r. i dotychczas 6-krotnie nowelizowaną [2]. Konieczność opracowania nowej ustawy uzasadniają następujące przesłanki:

- ▶ w czasie uchwalenia ustawy w 1986 r. był opracowany i realizowany program rozwoju energetyki jądrowej: w fazie budowy znajdowała się pierwsza w Polsce elektrownia jądrowa w Żarnowcu, a w fazie lokalizacji – druga elektrownia jądrowa WARTA koło Poznania; stan ten powodował, że problematyka bezpieczeństwa jądrowego dominowała nad zagadnieniami ochrony radiologicznej. W projekcie nowej ustawy, obok zachowanych regulacji dotyczących bezpieczeństwa obiektów jądrowych znacznemu rozszerzeniu ulega regulacja w zakresie ochrony radiologicznej,
- ▶ od 1986 r. Polska stała się członkiem szeregu organizacji międzynarodowych i przystąpiła do konwencji odnoszących się do spraw związanych z wykorzystaniem energii atomowej, co spowodowało konieczność dostosowania przepisów krajowych do norm międzynarodowych. Najistotniejsze zobowiązania w tym zakresie wynikają z Układu o Stowarzyszeniu Polski ze Wspólnotami Europejskimi [3], wymagającego zharmonizowania prawa polskiego z prawem obowiązującym w Unii Europejskiej, jak również z wymagań formułowanych podczas przeglądów polskiego ustawodawstwa przez przedstawicieli Unii Europejskiej,
- ▶ dotychczas niektóre istotne z punktu widzenia ochrony radiologicznej rozwiązania organizacyjne są uregulowane w trybie samistnych uchwał Rady Ministrów, pochodzących z początku lat 60. (służba pomiarów skażeń promieniotwórczych, służba awaryjna) – ich materię wprowadzono do ustawy,
- ▶ konieczność dostosowania ustawy do wymogów Konstytucji, w tym przede wszystkim w zakresie konstrukcji upoważnień do wydawania aktów wykonawczych.

ZAKRES PRZEDMIOTOWY PROJEKTU USTAWY

W projekcie utrzymano ogólną strukturę redakcyjną dotychczasowego aktu: podział na rozdziały z niewielką zmianą ich kolejności i dodaniem nowych. Oznacza to, że projekt uwzględnia zakres przedmiotowy obowiązującej ustawy, rozszerzając go o nowe przepisy, bądź regulowane dotychczas w sposób niewystarczający.

Stosownie do wprowadzonych zmian zakres ustawy przyjęty w projekcie obejmuje:

- ▶ działalność związaną z narażeniem na promieniowanie jonizujące,
- ▶ obowiązki jednostek prowadzących tę działalność,
- ▶ organy właściwe w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej (bjior),
- ▶ zasady monitorowania skażeń promieniotwórczych (ocena sytuacji radiacyjnej kraju),
- ▶ tryb postępowania w przypadku zdarzeń radiacyjnych, w tym prowadzenie działań interwencyjnych,
- ▶ zasady odpowiedzialności cywilnej za szkody jądrowe,
- ▶ kary pieniężne za wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu jądrowemu i ochronie radiologicznej.

Działalność związana z narażeniem na promieniowanie jonizujące, objęta przepisami projektu oznacza:

- ▶ każdą działalność związaną z narażeniem na promieniowanie jonizujące pochodzące od:
  - sztucznych źródeł promieniotwórczych,
  - materiałów jądrowych,
  - urządzeń wytwarzających promieniowanie jonizujące,
  - odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa,
- ▶ działalność prowadzoną w warunkach zwiększonego skutku działania człowieka narażenia na naturalne promieniowanie jonizujące (nowa regulacja),
- ▶ stosowanie promieniowania jonizującego w celach medycznych (nowa regulacja).

Regulacje w zakresie ochrony radiologicznej w działalności związanej z naraże-

niem na promieniowanie jonizujące zostały przyjęte w projekcie na podstawie Dyrektywy 96/29/Euratom z 13 maja 1996 r. w sprawie podstawowych norm bezpieczeństwa dotyczących ochrony zdrowia przed promieniowaniem jonizującym pracowników i ogółu ludności [4]. Jej główne nowe postanowienia dotyczą:

- ▶ wprowadzenia rozróżnienia między działalnością zawodową a interwencyjną:
  - działalność zawodowa – takie rodzaje ludzkiej działalności, które mogą zwiększyć narażenia na promieniowanie,
  - działania interwencyjne – takie rodzaje działalności, które zmniejszają narażenie na promieniowanie, związane z następstwami zdarzenia radiacyjnego lub dowolnej, zakończonej lub dawnej działalności,
- ▶ objęcia systemem ochrony działalności zawodowej odnoszącej się do naturalnych źródeł promieniowania, powodującej taki wzrost narażenia, które nie może być pominięte z punktu widzenia ochrony radiologicznej,
- ▶ wprowadzenia obowiązku przestrzegania 3 podstawowych zasad ochrony radiologicznej – uzasadnienia, optymalizacji, limitów dawek,
- ▶ wykorzystania limitów użytkowych dawki przy optymalizacji ochrony radiologicznej,
- ▶ pojęcia zwolnienia (wyłączenia) – w związku z wymaganiami dotyczącymi zgłoszenia i wydawania zezwoleń na działalność,
- ▶ pojęcia *narażenia potencjalnego*,
- ▶ zmniejszenia wartości granicznej dawki skutecznej.

Komisja Europejska podała w komunikacie, wydanym po konsultacji z grupą ekspertów naukowych, że Dyrektywa 96/29/Euratom opiera się na publikacji Nr 60 Międzynarodowej Komisji Ochrony Radiologicznej [5]. W związku z uwzględnieniem ciągłego rozwoju wiedzy naukowej i doświadczeń administracyjnych, zaleca ona zmiany w systemie ochrony radiologicznej, przyjętym w poprzedniej publikacji, Nr 26, na której opierała się Dyrektywa z 1980 r., zmodyfikowana w 1984 r. Wg stwierdzenia Komisji, system ochrony nie jest zmieniony w sposób fundamentalny: rozwój nauki i wiedzy administracyjnej w tej dziedzinie ma charakter ewolucyjny. Wprowadzone zmiany są jednak na tyle istotne, że państwa członkowskie UE zobowiązane zostały do wprowadzenia postanowień dyrektywy do swojego porządku prawnego w ciągu 4 lat od jej wejścia w życie, tj. do dnia 13 maja 2000 r. Z tym dniem utraciły moc poprzednie dyrektywy, dotyczące podstawowych norm ochrony przed promieniowaniem.

Warto tu dodać, że na publikacji ICPP Nr 60 oparte są również najnowsze zweryfikowane podstawowe normy ochrony radiologicznej, wydane przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej w 1996 r. [6]. Normy te zastępują dotychczasowe normy międzynarodowe i stanowią podstawowe źródło informacji o aktualnym stanie wiedzy

w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony przed promieniowaniem jonizującym.

Dla Polski prawny obowiązek wdrożenia do naszych przepisów Dyrektywy 96/29/Euratom i innych aktów prawnych Unii Europejskiej wynika ogólnie z Układu o Stowarzyszeniu Polski ze Wspólnotami Europejskimi, a konkretnie z Narodowego Programu Przygotowania Członkostwa w Unii Europejskiej [7]. Zgodnie z Programem, nowa ustawa – Prawo atomowe jest przewidziana do uchwalenia przez Sejm jeszcze w tym roku.

NAJWAŻNIEJSZE POSTANOWIENIA PROJEKTU USTAWY WPROWADZAJĄCE PRZEPISY DYREKTYWY 96/29/EURATOM, DOTYCZĄCE PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZANEJ Z NARAŻENIEM NA PROMIENIOWANIE JONIZUJĄCE

Uzasadnienie działalności:

- ▶ kierownik jednostki organizacyjnej przed rozpoczęciem działalności związanej z narażeniem sporządza uzasadnienie, które powinno wykazać, że spodziewane w wyniku tej działalności korzyści naukowe, ekonomiczne, socjalne i inne będą większe niż możliwe powodowane przez tę działalność szkody dla zdrowia człowieka,
- ▶ kierownik jednostki organizacyjnej, w razie zaistnienia nowych istotnych okoliczności dotyczących skutków prowadzonej działalności, dokonuje weryfikacji uzasadnienia, uwzględniając te same czynniki, które są wymagane do sporządzenia uzasadnienia,
- ▶ działalność nieuzasadniona (działalność polegająca na dodawaniu substancji promieniotwórczych do żywności, zabawek, ozdób osobistych lub kosmetyków, jak również przywóz z zagranicy i wywóz za granicę takich wyrobów) jest zabroniona.

Optymalizacja i limity użytkowe dawek:

- ▶ kierownik jednostki organizacyjnej zapewnia prowadzenie działalności związanej z narażeniem zgodnie z zasadą optymalizacji, wymagającą, aby – przy rozsądnym uwzględnieniu czynników ekonomicznych i socjalnych – liczba osób narażonych była jak najmniejsza, a otrzymywane przez te osoby dawki promieniowania były możliwie małe,
- ▶ stosując zasadę optymalizacji należy uwzględnić limity użytkowe dawek. W przypadku, gdy limity użytkowe dawek zostaną uwzględnione w zezwoleniu, każda możliwość ich przekroczenia podlega zgłoszeniu przez kierownika jednostki organizacyjnej organowi, który wydał zezwolenie,
- ▶ wymogi stosowania promieniowania jonizującego w celach medycznych, zgodnie z zasadą optymalizacji określi minister właściwy do spraw zdrowia.

Ustanowienie i nieprzekraczanie dawek granicznych:

- ▶ nowe definicje:
  - dawka graniczna – wartość dawki promieniowania jonizującego, wyrażona ja-

ko dawka skuteczna lub równoważna dla określonych grup osób, pochodząca od kontrolowanej działalności zawodowej, której poza przypadkami przewidzianymi w ustawie nie wolno przekroczyć,

- dawka pochłonięta – energia pochłonięta przez jednostkową masę materii, uśredniona w tkance lub narządzie,
  - dawka równoważna – dawka pochłonięta w tkance lub narządzie wyznaczona z uwzględnieniem rodzaju i jakości promieniowania jonizującego oraz odpowiednich współczynników wagowych promieniowania,
  - dawka skuteczna (efektywna) – suma dawek równoważnych pochodzących od zewnętrznego i wewnętrznego narażenia wyznaczona z uwzględnieniem odpowiednich współczynników wagowych narządów lub tkanek, obrazująca narażenie całego ciała.
- ▶ określenie *składowych* dawki, wartości dawek granicznych:
- suma dawek promieniowania jonizującego dla pracowników oraz ogółu ludności pochodzących od wszystkich prowadzonych działalności łącznie nie może, poza przypadkami określonymi w ustawie, przekraczać dawek granicznych określonych w przepisach wydanych na podstawie ustawy. Przepis powyższy nie dotyczy pacjentów, wolontariuszy itp. osób, poddanych działaniu promieniowania jonizującego w celach medycznych,
  - dawki graniczne obejmują sumę dawek pochodzących od narażenia zewnętrznego i wewnętrznego,
  - dawki graniczne nie obejmują narażenia na promieniowanie naturalne, jeżeli narażenie to **nie zostało zwiększone** w wyniku działalności człowieka, w szczególności nie obejmują narażenia pochodzącego od radonu w budynkach mieszkalnych, od naturalnych nuklidów promieniotwórczych wchodzących w skład ciała ludzkiego, od promieniowania kosmicznego na poziomie Ziemi, jak również narażenia nad powierzchnią Ziemi od nuklidów promieniotwórczych, znajdujących się w nienaruszonej skorupie ziemskiej,
  - dawki graniczne określone w drodze rozporządzenia Rada Ministrów. Do czasu wydania rozporządzenia, ale nie dłużej niż w ciągu 12 mies. od wejścia w życie ustawy, obowiązywać będą wartości dawek granicznych określone w zarządzeniu prezesa PAA z 31 marca 1988 r. [8].

Klasyfikacja miejsc pracy na tereny kontrolowane i nadzorowane dla celów monitoringu radiologicznego:

- ▶ w celu dostosowania działań i środków ochrony radiologicznej pracowników do wielkości i rodzajów zagrożeń w przypadku wystąpienia możliwości przekroczenia w ciągu roku wartości dawek granicznych dla ogółu ludności, określonych w przepisach wydanych na podstawie

ustawy, wprowadza się podział lokalizacji miejsc pracy na:

- **tereny kontrolowane**, do których dostęp mają wyłącznie osoby odpowiednio przeszkolone i na których prowadzone są pomiary dawek indywidualnych oraz pomiary dozymetryczne w środowisku pracy,
- **tereny nadzorowane**, nie zaliczane do terenów kontrolowanych, na których prowadzone są jedynie pomiary dozymetryczne w środowisku pracy,
- za wypełnienie wymagań, określonych w przepisach wydanych na podstawie ustawy dla terenów kontrolowanych i nadzorowanych odpowiedzialny jest kierownik jednostki organizacyjnej.

Podział na kategorie narażonych pracowników, pomiary kontrolne i ocena narażenia:

- w zależności od zagrożenia pracowników w jednostkach organizacyjnych prowadzących działalność związaną ze źródłami promieniowania jonizującego, w celu dostosowania sposobu oceny tego zagrożenia do jego spodziewanego poziomu, wprowadza się 2 kategorie pracowników:
  - **kategorię A** obejmującą pracowników, którzy mogą być narażeni na dawkę skuteczną przekraczającą 6 mSv w ciągu roku lub dawkę równoważną przekraczającą wartości dawek granicznych dla soczewek oczu, skóry i kończyn, określonych w przepisach wydanych na podstawie ustawy,
  - **kategorię B** obejmującą pracowników, którzy nie zostali zaliczeni do kategorii A.
- ocena narażenia pracowników prowadzona jest przy pomocy kontrolnych pomiarów dawek indywidualnych (kategoria A) oraz pomiarów dozymetrycznych w środowisku pracy (kategoria B).

Pomiary i ewidencja dawek, centralny rejestr dawek:

- kierownik jednostki organizacyjnej obowiązany jest prowadzić ewidencję dawek indywidualnych otrzymywanych przez pracowników zaliczonych do kategorii A. Ewidencję tę prowadzi kierownik na podstawie wyników pomiarów dawek indywidualnych oraz ocen dawek od narażenia wewnętrznego, które są dokonywane przez podmioty posiadające akredytację otrzymaną zgodnie z odrębnymi przepisami,
- prezes Państwowej Agencji Atomistyki na podstawie otrzymywanych przez kierownika jednostki organizacyjnej ww. wyników pomiarów i ocen, prowadzi centralny rejestr dawek indywidualnych otrzymywanych przez pracowników zaliczonych do kategorii A,
- przed zatrudnieniem pracownika w warunkach narażenia kierownik jednostki organizacyjnej jest obowiązany uzyskać z centralnego rejestru dawek informację o dawkach dotychczas otrzymanych przez tego pracownika.

Wprowadzenie obowiązku oceny narażenia wzmożonego wskutek działalności człowieka – na naturalne promieniowanie jonizujące:

- **działalność zawodowa**, przy której obecność promieniowania naturalnego prowadzi do wzrostu narażenia pracowników lub osób postronnych, istotnego z punktu widzenia ochrony radiologicznej, wymaga oceny tego narażenia; ocena ta dokonywana jest na podstawie pomiarów dozymetrycznych w środowisku pracy,
- **do działalności**, o której mowa wyżej zalicza się w szczególności działalność związaną z wykonywaniem prac w uzdrowiskach, kopalniach, jaskiniach i innych miejscach pod powierzchnią ziemi oraz w transporcie lotniczym, z wyłączeniem prac wykonywanych przez personel naziemny,
- **kierownik jednostki organizacyjnej** określa sposób dokonywania oceny narażenia i tryb postępowania dla zmniejszenia tego narażenia, uwzględniając specyfikę pracy osoby narażonej.

Zezwolenia (zgłoszenia, wyłączenia) w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej.

- **Działalność** związana z narażeniem, polegająca na:
  - wytwarzaniu, przetwarzaniu, obrocie, przechowywaniu, składowaniu, transporcie lub stosowaniu materiałów jądrowych, źródeł i odpadów promieniotwórczych oraz wypalonego paliwa jądrowego,
  - budowie, rozruchu, próbnej i stałej eksploatacji oraz likwidacji obiektów jądrowych,
  - budowie, eksploatacji, zamknięciu i likwidacji składowisk odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego oraz budowie i eksploatacji przechwalników wypalonego paliwa jądrowego,
  - produkowaniu, instalowaniu, stosowaniu i obsłudze urządzeń zawierających źródła promieniotwórcze oraz obrocie tymi urządzeniami,
  - produkowaniu, nabywaniu, uruchamianiu i stosowaniu urządzeń wytwarzających promieniowanie jonizujące,
  - uruchamianiu laboratoriów i pracowni, w których mają być stosowane źródła promieniowania jonizującego, w tym pracowni rentgenowskich,
  - zamierzonym dodawaniu substancji promieniotwórczych w procesie produkcyjnym wyrobów powszechnego użytku i artykułów medycznych oraz obrocie tymi wyrobami i artykułami,
  - wytwarzaniu, przetwarzaniu, obrocie, przechowywaniu, składowaniu, transporcie lub stosowaniu materiałów jądrowych, źródeł i odpadów promieniotwórczych oraz wypalonego paliwa jądrowego, wymaga zezwolenia albo wpisu do rejestru w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, z zastrzeżeniem dotyczącym przypadków tzw. *wyłączeń*, tzn. zwolnienia z obowiązku uzyskania zezwolenia lub zgłoszenia; przypadki te zostaną określone przez Radę Ministrów w trybie rozporządze-

nia (do czasu wydania tego rozporządzenia w sprawie wyłączeń obowiązuje zarządzenie prezesa PAA z dnia 28 sierpnia 1997 r. [9].

Wniosek o wydanie zezwolenia lub o dokonanie wpisu do rejestru składa kierownik jednostki organizacyjnej.

Zezwolenia wydaje lub dokonuje wpisu do rejestru **prezes Państwowej Agencji Atomistyki, z wyjątkiem zezwoleń** na produkcję, nabywanie, uruchamianie i stosowanie **aparatury rentgenowskiej o energii promieniowania do 300 keV stosowanych do celów medycznych, które wydaje Wojewódzki Inspektor Sanitarny** lub **Wojskowy Inspektor Sanitarny dla jednostek organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez ministra obrony narodowej**, albo dla których jest organem założycielskim. Organ, który wydał zezwolenie może je w każdym czasie uchylić lub zmienić, jeżeli jednostka organizacyjna nie spełnia wymagań i warunków bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej

OCHRONA PACJENTÓW I INNYCH OSÓB NARAŻONYCH NIEZAWODOWO PODCZAS STOSOWANIA PROMIENIOWANIA JONIZUJĄCEGO W CELACH MEDYCZNYCH

Podstawowym przepisem Unii Europejskiej dotyczącym ww. problemu, do którego obowiązani jesteśmy dostosować nasze przepisy, jest Dyrektywa Rady 97/43/Euratom z 1997 r. w sprawie ochrony osób przed zagrożeniem związanym z promieniowaniem jonizującym w odniesieniu do ekspozycji medycznych [10]. Projekt ustawy Prawo atomowe w tym zakresie zawiera określenie działalności polegającej na stosowaniu promieniowania jonizującego w celach medycznych, obowiązek uzasadnienia działalności i szczegółową delegację dla ministra zdrowia do wydania przepisów wykonawczych.

I tak:

- **stosowanie promieniowania jonizującego w celach medycznych** obejmuje:
  - ekspozycję pacjentów wynikającą z badań lekarskich i leczenia, w tym również z badań wstępnych i okresowych,
  - ekspozycję osób poddawanych przesiewowym badaniom radiologicznym,
  - ekspozycję zdrowych osób lub pacjentów uczestniczących w eksperymentach medycznych,
  - ekspozycję osób, które świadomie i z własnej woli udzielają pomocy i opiekują się pacjentami,
- skierowanie na badanie lub zabieg z zastosowaniem promieniowania jonizującego powinno być oparte na przekonaniu lekarza kierującego, że wykonanie tego badania lub zabiegu dostarczy informacji, które przyczynią się do prawidłowego rozpoznania lub wykluczenia choroby, określą jej przebieg, są niezbędne do oceny skuteczności leczenia i że korzyści z tego tytułu będą przewyższały możliwe ujemne następstwa dla zdrowia z powodu narażenia na promieniowanie jonizujące,

- ▶ minister właściwy do spraw zdrowia określi w drodze rozporządzenia:
  - warunki bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego w celach medycznych, sposób wykonywania kontroli wewnętrznej nad przestrzeganiem tych warunków (uwzględniając w szczególności zasadę optymalizacji i limity użytkowe),
  - szczegółowe zasady dotyczące ekspozycji na promieniowanie w związku z badaniami i zabiegami przeprowadzanymi na dzieciach, kobietach w ciąży i kobietach karmiących piersią,
  - wymagania dotyczące systemu zapewnienia i kontroli jakości w rentgenodiagnostyce, medycynie nuklearnej i radioterapii.

Dość tu należy, że podobną (choć nie tak szczegółową) delegację zawiera obowiązująca ustawa – Prawo atomowe i resort zdrowia przygotował projekt rozporządzenia wykonawczego w tej sprawie. Jednak z uwagi na zaawansowane prace nad nową ustawą, projekt wstrzymano, celem dokonania w nim niezbędnych zmian i uzupełnień, stosownie do nowego zakresu delegacji, zawartego w projekcie ustawy, a wynikającego z aktualnej Dyrektywy 97/43/Euratom.

SPRAWOWANIE NADZORU I KONTROLI W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA JĄDROWEGO I OCHRONY RADIOLOGICZNEJ, KONTROLE W ZAKŁADACH

Nadzór wewnętrzny – inspektorzy ochrony radiologicznej

- ▶ W jednostce organizacyjnej wykonującej działalność wymagającą zezwolenia wewnętrzny nadzór nad przestrzeganiem warunków bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej sprawuje osoba, która posiada uprawnienia inspektora ochrony radiologicznej, nadane w trybie określonym ustawą.
- ▶ Za przestrzeganie wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej odpowiedzialny jest kierownik jednostki organizacyjnej wykonującej działalność związaną z narażeniem.

Nadzór zewnętrzny: organy dozoru jądrowego – inspekcja sanitarna

Każda działalność powodująca lub mogąca powodować narażenie ludzi i środowiska na promieniowanie jonizujące podlega nadzorowi i kontroli w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, którą wykonują:

- ▶ organy dozoru jądrowego – w odniesieniu do działalności, na którą zezwolenie wydał prezes Agencji,
- ▶ organy inspekcji sanitarnej lub wojskowej inspekcji sanitarnej – w odniesieniu do działalności, na którą organy te wydały zezwolenie.

Organami dozoru jądrowego są: prezes Agencji, Główny Inspektor Dozoru Jądrowego oraz inspektorzy dozoru jądrowego. Organy dozoru jądrowego w związku z wykonywaną kontrolą mają prawo:

- ▶ wstępu o każdej porze dnia i nocy do obiektów jądrowych, środków transportu i jednostek organizacyjnych, w których są wytwarzane, stosowane, przechowywane, składowane lub transportowane materiały jądrowe, źródła promieniowania jonizującego oraz odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe,
- ▶ wglądu do dokumentów dotyczących bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w kontrolowanej jednostce organizacyjnej,
- ▶ sprawdzania prowadzonej działalności w zakresie jej zgodności z przepisami o bezpieczeństwie jądrowym i ochronie radiologicznej oraz z warunkami określonymi w zezwoleniach,
- ▶ przeprowadzania, w zależności od potrzeb, niezależnych pomiarów technicznych i dozymetrycznych,
- ▶ żądania pisemnych lub ustnych informacji, jeżeli jest to niezbędne do wyjaśnienia sprawy.

Głównego Inspektora Dozoru Jądrowego i inspektorów dozoru jądrowego powołuje i odwołuje prezes Agencji. Głównego Inspektora Dozoru Jądrowego powołuje się spośród inspektorów dozoru jądrowego. Inspektorem dozoru jądrowego może być osoba, która: ma obywatelstwo polskie, dyplom ukończenia szkoły wyższej, odbyła praktykę i postępowanie kwalifikacyjne z zakresu bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej i zdała egzamin. Egzamin przeprowadza komisja powoływana przez prezesa Agencji. Koszty postępowania kwalifikacyjnego i egzaminu pokrywane są z budżetu Państwowej Agencji Atomistyki. Zasady i tryb powoływania organów inspekcji sanitarnej oraz przeprowadzania kontroli przez te organy regulują odrębne przepisy [11].

OCENA SYTUACJI RADIOLOGICZNEJ KRAJU, POSTĘPOWANIE W PRZYPADKU ZDARZEŃ RADIOLOGICZNYCH, DZIAŁANIA INTERWENCYJNE

Systematyczną ocenę sytuacji radiacyjnej kraju, umożliwiającą w przypadku stwierdzenia stanu zagrożenia radiacyjnego podjęcie odpowiednich działań, prowadzi prezes Państwowej Agencji Atomistyki, który w celu wykonania tej oceny m.in.:

- ▶ zbiera, weryfikuje i analizuje informacje otrzymywane od służb wyspecjalizowanych w sprawach ochrony radiologicznej, określonych w projekcie oraz innych służb, które dysponują danymi potrzebnymi do oceny sytuacji radiacyjnej kraju, w tym służby meteorologicznej,
- ▶ tworzy bazy danych i systemy informacyjne istotne dla oceny sytuacji radiacyjnej kraju,

- ▶ w przypadku zagrożenia radiacyjnego o zasięgu wojewódzkim i krajowym podejmuje działania określone w ustawie.

- ▶ Wyspecjalizowanymi służbami w sprawach ochrony radiologicznej są:
  - centralny ośrodek pomiarów skażeń promieniotwórczych,
  - ośrodek dyspozycyjny służby awaryjnej,
  - krajowy punkt kontaktowy.

Ze względu na zasięg skutków, wyróżnia się następujące rodzaje zdarzeń radiacyjnych:

- ▶ zdarzenie powodujące zagrożenie jednostki organizacyjnej – zdarzenie radiacyjne, które powstało w obrębie tej jednostki, a jego skutki nie przekraczają granic jej terenu,
- ▶ zdarzenie powodujące zagrożenie publiczne o zasięgu wojewódzkim – zdarzenie, które powstało w obrębie jednostki organizacyjnej albo poza nią w czasie prowadzenia prac w terenie lub w czasie transportu materiałów jądrowych, źródeł promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego, a jego skutki nie przekraczają obszaru jednego województwa,
- ▶ zdarzenie powodujące zagrożenie publiczne o zasięgu krajowym – zdarzenie radiacyjne, którego skutki przekraczają lub mogą przekroczyć obszar jednego województwa.

Każde zdarzenie radiacyjne zaistniałe na terenie kraju lub poza jego granicami o skutkach przekraczających granice terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi zdarzenie powodujące zagrożenie publiczne o zasięgu krajowym. Działania interwencyjne mogą obejmować:

- ▶ czasowe przesiedlenie ludności,
- ▶ nakaz pozostania ludności w pomieszczeniach zamkniętych,
- ▶ podanie preparatów ze stabilnym jodem,
- ▶ zakaz lub ograniczenie spożywania skażonej żywności i wody pitnej, karmienia zwierząt hodowlanych skażoną paszą oraz wypasu bydła.

Rozważenie konieczności wprowadzenia działań interwencyjnych następuje po przekazaniu przez prezesa Agencji informacji, że w wyniku zdarzenia radiacyjnego może nastąpić przekroczenie poziomów interwencyjnych (poziom interwencyjny – liczbowa wartość dawki skutecznej lub równoważnej albo poziomy zawartości izotopów promieniotwórczych w żywności, wodzie pitnej i paszach, których możliwość przekroczenia oznacza konieczność rozważenia podjęcia określonych działań interwencyjnych; wartości poziomów interwencyjnych określi Rada Ministrów w drodze rozporządzenia).

Każde zdarzenie radiacyjne powodujące zagrożenie jednostki organizacyjnej, województwa albo kraju wymaga podjęcia stosownych działań, określonych odpowiednio w zakładowym, wojewódzkim albo krajowym planie postępowania awaryjnego. Podczas zdarzenia

radiacyjnego, powodującego zagrożenie jednostki organizacyjnej, akcją likwidacji zagrożenia i usuwania jego skutków kieruje kierownik jednostki, na terenie której nastąpiło zdarzenie. Podczas zdarzenia radiacyjnego powodującego zagrożenie o zasięgu wojewódzkim akcją kieruje wojewoda. Jeśli zdarzenie radiacyjne miało miejsce podczas transportu, akcją kieruje osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo przesyłki w czasie transportu w porozumieniu z wojewodą. Podczas zdarzenia radiacyjnego o zasięgu krajowym akcją likwidacji zagrożenia i usuwania jego skutków kieruje minister właściwy do spraw wewnętrznych przy pomocy prezesa Agencji. W akcji likwidacji zagrożenia i usuwania jego skutków wyspecjalizowane organy i służby współdziałają z organem kierującym akcją, na jego wniosek. W przypadku stwierdzenia zwiększonego promieniowania, którego źródło nie jest znane, akcją likwidacji zagrożenia i usuwania jego skutków kieruje wojewoda właściwy dla województwa, na którym promieniowanie zostało stwierdzone.

POSTĘPOWANIE Z ODPADAMI PROMIENIOTWÓRCZYMI I WYPALONYM PALIWEM JĄDROWYM

Z podpisanych przez Polskę konwencji, a w szczególności *Wspólnej Konwencji bezpieczeństwa w postępowaniu z wypalonym paliwem jądrowym i bezpieczeństwa w postępowaniu z odpadami promieniotwórczymi* wynika:

- ▶ konieczność oddzielenia kompetencji nadzorczych od uprawnień do kontroli z punktu widzenia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej (w przypadku Polski sprawowanej przez prezesa PAA). W Polsce warunek ten dotychczas nie jest spełniony (prezes PAA jest organem nadzorującym Instytut Energii Atomowej i jednocześnie sprawuje nadzór z punktu widzenia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej nad postępowaniem z odpadami promieniotwórczymi prowadzonymi przez jeden z zakładów IEA),
- ▶ potrzeba ciągłego zapewnienia warunków prawidłowego postępowania z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym, przede wszystkim w czasie ich składowania w ciągu setek lat,
- ▶ projekt ustawy przewiduje powołanie państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, utworzonego na bazie Zakładu Doświadczalnego Unieszkodliwiania Odpadów Promieniotwórczych Instytutu Energii Atomowej. Nadzór nad tym przedsiębiorstwem powierzony jest w projekcie ustawy ministrowi do spraw skarbu państwa.

ADMINISTRACJA RZĄDOWA W SPRAWACH BEZPIECZEŃSTWA JĄDROWEGO I OCHRONY RADIOLOGICZNEJ

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej jest prezes Państwowej Agencji Atomistyki. Prezesa Agen-

cji powołuje i odwołuje oraz sprawuje nad nim nadzór prezes Rady Ministrów. Przy Państwowej Agencji Atomistyki działa Rada ds. Atomistyki jako organ doradczy i opiniodawczy prezesa Agencji. Przewodniczącym Rady powołuje i odwołuje prezes Rady Ministrów na wniosek prezesa Agencji.

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

W projekcie proponuje się wejście w życie ustawy w dniu 1 stycznia 2002 r. Do czasu wejścia w życie nowej ustawy zachowują moc dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie obowiązującej ustawy – Prawo atomowe z 1986 r. w zakresie, w jakim nie są z nią sprzeczne, jednak nie dłużej niż przez 12 mies. od dnia wejścia w życie nowej ustawy.

PIŚMIENNICTWO

1. Rządowy projekt ustawy – *Prawo atomowe*. Druk sejmowy nr 1724.
2. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1986 r. – *Prawo atomowe* (Dz.U. Nr 12, poz. 70, z 1987 r. Nr 33, poz. 180, z 1991 r. Nr 8, poz. 28, z 1994 r. Nr 90, poz. 418, z 1995 r. Nr 104, poz. 515, z 1996 r. Nr 24, poz. 110 i z 1996 r. Nr 106, poz. 496).
3. *Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r.* (Dz.U. z 1994 r., Nr 11, poz. 38). Układ ratyfikowany dnia 4 lipca 1992 r. przez prezydenta RP, wszedł w życie dnia 1 lutego 1994 r.
4. Dyrektywa Rady Unii Europejskiej Nr 96/29/Euratom z dnia 13 maja 1996 r. *Podstawowe normy bezpieczeństwa dotyczące ochrony zdrowia przed promieniowaniem jonizującym pracowników i ogółu ludności*. [w:] Państwowa Agencja Atomistyki, *Bezpieczeństwo jądrowe i ochrona radiologiczna*, Nr 4/96 (vol. 29).
5. International Commission on Radiological Protection, *Recommendations of the ICRP, 1990*. Publication No. 60, Pergamon Press, Oxford and New York (1991).
6. IAEA, Safety Series No. 115, 1996. *Międzynarodowe podstawowe normy ochrony przed promieniowaniem jonizującym i bezpieczeństwa źródeł promieniowania*. [w:] Państwowa Agencja Atomistyki, Warszawa 1997.
7. *Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej* (NPCC). Rada Ministrów, 23 czerwca 1998 r. (zmiana: 4 maja 1999 r.).
8. Zarządzenie Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki z dnia 31 marca 1988 r. w sprawie dawek granicznych promieniowania jonizującego i wskaźników pochodnych określających zagrożenie promieniowaniem jonizującym (Monitor Polski 1988, Nr 14, poz. 124 i z 1995 r. Nr 35, poz. 419).
9. Zarządzenie Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki z dnia 28 sierpnia 1997 r. w sprawie określenia przypadków, w których działalność związana ze źródłami promieniowania nie wymaga zezwolenia (Monitor Polski 1997, Nr 59, poz. 569).
10. Dyrektywa Rady Unii Europejskiej Nr 97/43/Euratom z dnia 30 czerwca 1997 r. w sprawie indywidualnej ochrony zdrowia przed zagrożeniami płynącymi z promieniowania jonizującego w związku z narażeniem medycznym oraz odwołania Dyrektywy 84/466/Euratom.
11. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o inspekcji sanitarnej (tekst jednolity: Dz.U. z 1998 r. Nr 90, poz. 575, 1998 r. Nr 106, poz. 668, Nr 147, poz. 756, 1999 r. Nr 70, poz. 778, 2000 r. Nr 12, poz. 136).

Od autorki

Omówiony w artykule projekt ustawy, w okresie od lutego do października br. był przedmiotem prac legislacyjnych w komisjach sejmowych, które wniosły do tekstu szereg zmian redakcyjnych, nie mających jednak wpływu na treść merytoryczną. W dniu 12 października, w trakcie 88. posiedzenia, Sejm uchwalił ustawę – Prawo atomowe i przekazał ją, zgodnie z procedurą, prezydentowi i marszałkowi Senatu. Jeżeli Senat nie zgłosi poprawek do ustawy (a prezydent nie skieruje jej do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie stwierdzenia zgodności ustawy z Konstytucją), możliwe jest zakończenie procesu ustawodawczego i opublikowanie ustawy przed ukazaniem się w druku niniejszego numeru czasopisma.

ADRES DO KORESPONDENCJI

mgr **Ewa Szkultecka**
Państwowa Agencja Atomistyki
ul. Krucza 36
00-522 Warszawa